

HET WOORD VAN DE WEEK

19e jaargang nr. 42 23 oktober 1966

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Hoe nodig het is

Velen van u zullen dinsdagavond 11 oktober gekeken en geluisterd hebben naar de uitzending van de V.P.R.O. — een z.g. teach-in —, genaamd *God - na de dood van God*. Hervormden, katholieken, humanisten, nihilisten, ongeorganiseerde gelovigen, jongen en ouden, spraken, debatteerden, getuigden, sneerden, en gaven les over God, over het christendom, over ethiek, over Freud, over de techniek in een angstwekkende verwarring, die dan ook kenmerkend is voor de tijd waarin wij leven. Het was altijd hoogst interessant, soms indrukwekkend, wanneer sprekers ernstig, oprecht en nadrukkelijk van hun geloof of ongeloof getuigden en niet zelden was het humoristisch, wanneer ontzettende warhoofden hun denkbeelden openbaarden. God is dood, God is ziek geweest, maar nu weer springlevend, God is niet dood, God wil geweldloosheid, God is bewusteloos, God is te kennen uit de geschiedenis, God is een projectie, God is verborgen, God is niet te kennen, God is liefde, God heeft met goed en kwaad niets uitstaande, of alles uitstaande, het was niet anders te verwachten, maar nu dat alles nog eens zo samengepakt in één avond door de ether klonk was de indruk, die deze avond op mij achterliet, een van verbijsterende verwarring. Ik moest aldoor denken aan het rijmpje van Goethe: „Wie einer ist, so ist sein Gott, darum wird Gott so oft zum Spott”. Hoe iemand is, zo is zijn God, daarom wordt God zo vaak bespottelijk.

Dat betekent voor een humanist, dat het beeld, dat de mens van God ontwerpt, de voorstelling, die hij zich van Hem maakt, menselijk is en dat de mens zijn wensen, verlangens, angsten projecteert. Als de mens dit beseft, dat hij voortdurend zichzelf projecteert, en hij deprojecteert de godsvoorstelling, dan blijft over een groot mysterie, de ongekende wereld, waarover niets zinnigs meer gezegd kan worden. Of God bestaat of niet bestaat kan de mens niet weten, hij is daarom trent agnostisch. Het is even onvoldoende gegrond om het bestaan van God te willen bewijzen als om het niet bestaan te willen bewijzen. Ja, natuurlijk, als alle of bijna alle mensen, zoals b.v. in de middeleeuwen, in God geloofden, dan bestaat Hij, voor die men-

sen, en als hoe langer hoe meer mensen die existentiële ervaring van de levende God niet meer hebben, dan sterft God, in hen, maar dit zegt niets over een objectief bestaan. Het zou veel interessanter en minder verwarrend zijn geweest als de aanwezigen over Jezus of Christus van gedachten hadden gewisseld, en hoe deze figuur beschouwd wordt. Nu hoopten de initiatiefnemers wel, dat uit deze heilloze verwarring iets goeds te voorschijn zou komen, maar dat was een illusie. Hoeveel diepzinnige, ontroerende en wijze getuigenissen er werden gesproken, de indruk blijft van een geloofs-crisis, die ernstiger en dieper is dan ooit tevoren in de geschiedenis van het christelijk geloof. Of de toekomst van het geloof, van de kerken, nu de gehele inhoud van het geloof op de helling staat, zal eindigen in een faillissement der kerken of dat er zoveel regeneratiekracht is, zodat het geloof, gezuiverd en ontdaan van overgeleverde voorstellingen en mythen, een stralende toekomst tegemoet zal gaan, weet ik niet en waag ik niet te voorspellen, maar zeker is, dat het geloof een andere inhoud zal krijgen en dat de wereld wel hunkert naar religie maar niet naar dogmatisch geloof.

Wat overal — niet alleen bij deze teach-in — te beluisteren valt is de kritiek op de kerken, dat zij zo geïnstitutionaliseerd zijn, zo georganiseerd, dat het aanvankelijke elan, de overgave, het profetische verband is in alle organisaties. En dit is een tragische gang van zaken bij alle stromingen, alle idealisme, alle partijen, alle geloven.

Zonder een bepaalde vorm van organisatie kan een groot denkbeeld, een groot ideaal zich niet ontplooiën, niet tot uitbreiding komen, er moeten instituten komen. Denkt u maar eens aan de mystiek in de wereld, die nauwelijks tot een organisatievorm is gekomen en hoe weinig invloed die zuivere religieuze vorm heeft gehad. Wat zou er van het liberalisme, van het socialisme terecht zijn gekomen zonder partijvorming? Zo gauw echter het apparaat en de instituten, bij latere generaties, het aanvankelijke enthousiasme moeten vervangen, worden de vormen loos en de ceremoniën komen in de plaats van de inhoud. In deze fatale crisis zijn,

een lezing voor de vara-microfoon van zaterdag 22 oktober 1966

De Stichting Socrates organiseert op zondag 13 november 1966 in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort haar najaarslanddag, onder de titel:

„Alle waarden overboord?“

Tijdens deze conferentie zullen prof. dr. W. van Dooren en drs. S. J. Doorman enkele aspecten van moderne, ethische inzichten ter sprake brengen. Er zal gelegenheid zijn tot een gedachtenwisseling over het onderwerp.

De bijeenkomst zal onder voorzitterschap staan van prof. dr. Libbe van der Wal.

Aanvang 11 uur — Sluiting 16 uur.

De deelnemersprijs bedraagt f 4,— p.p. Voor contribuanten en donateurs van de Stichting en voor studenten bedraagt deze f 1,75 p.p.

Een lunch kan worden geserveerd voor f 4,50 p.p.

U kunt een aanmeldingsformulier aanvragen bij de Humanistische Stichting Socrates, Postbus 114 te Utrecht.

meen ik vele kerken geraakt, maar zonder de organisatie zou het geloof nooit de rol hebben kunnen spelen, die het gespeeld heeft in de wereld. Wij hebben onnoemelijk veel critiek en zelfcritiek gehoord op de teach-in, maar professor de Gaay Fortman had het bij het rechte eind, toen hij opmerkte, dat het christelijk geloof dan toch door de eeuwen heen aan tallozen, en nog, de rust, de troost en de zekerheid heeft gegeven om het leven zinnig te kunnen leven. Wie dat ontkent is kortzichtig en heeft blijkbaar ressentiment, voedsel voor onverdraagzaamheid.

Maar dat voor een groeiend aantal mensen het christelijk geloof heeft afgedaan, dat het hun geen antwoord geeft op de problemen waar zij mee worstelen, dat God voor hen dood is, is een aantoonbaar feit.

Kort geleden zijn, in het tijdschrift Margriet, de eerste resultaten gepubliceerd van een grote en goed, objectief geleide enquête over de godsdienst in Nederland. De cijfers zijn sensationeel. Op de eerste vraag: Bent u aangesloten bij een kerkgenootschap of godsdienstige groepering antwoordden 67 % van de ondervraagden bevestigend. 35 % is R.K., 20 % Hervormd, 8 % behoort tot de Gereformeerde kerk, 4 % is aangesloten bij een andere godsdienstige groepering en 33 % verklaarde niet tot een kerk of een groep te behoren. Het cijfer is daarom sensationeel omdat bij de laatste volkstelling dit cijfer 17 % bedroeg. Over de oorzaken van dit verschil zal ik het nu niet hebben, maar het wil zeggen, dat van elke drie volwassen landgenoten één niet tot een kerk of godsdienstige groepering behoort. Natuurlijk zijn daar godgelovigen bij, zoals er onder hen, die zich bekennen tot een kerk ook ongelovigen zijn. Dat mogen wij tegen elkaar wegstrepen. Van deze 33 % beschouwt 5 % van de ondervraagde vrouwen en 9 % van de mannen zich als humanist.

Ik mag concluderen, dat het overige percentage van buitenkerkelijken of uit bewuste nihilisten bestaat — een klein percentage waarschijnlijk — of uit onbewuste nihilisten. Die komen in alle lagen van de bevolking voor, bij onontwikkelden en bij intellectuelen, bij ongeschoolden en bij specialisten. Het geloof zegt hun weinig of niets, maar ook het humanisme zegt hun bitter weinig. Zich aansluiten bij een organisatie van humanisten, neen, dat vast niet. Zij hebben het voor zich niet nodig, zij zeggen, dat het Humanistisch Verbond kerkje speelt, zij willen dat het in politieke zaken verklaringen moet uitgeven, of dat het zich juist van de politiek moet onthouden, zij willen dat het strijdbaarder is of juist meer op de bezinning zich moet toelagen, zij vinden het te rood of te liberaal, te optimistisch of te filosofisch, te praktisch of te theoretisch, maar kortom zij blijven ter zijde staan in een splendid isolation. Het gevolg is, dat zij het Humanistisch Verbond, met een 15000 leden het werk laten doen waar zij toch de vruchten van plukken. Eén van die vruchten is, dat het H.V. in Nederland bereikt heeft, dat niet-christenen niet langer beschouwd worden als zedelijk minderwaardige mensen, ook een vrucht is dat mensen, die in geestelijke moeilijkheden verkeren, door geestelijke raadslieden gesteund kunnen worden; ook dat het humanisme, in internationaal verband, zijn stem laat horen door de honderdduizenden, die aangesloten zijn om elke politiek, elke stroming te toetsen op de menselijke waarden waarvoor het staat. En dat — ik zeg het niet met trots, maar ik schaam me er niet voor — dank zij die verfoeilijke organisatie van die 15000 humanisten in Nederland en die paar honderdduizenden in de wereld.

Ik spreek vanmiddag tot u als gast van de VARA. U weet de geschiedenis maar ik herhaal die, want die is leerzaam. Twintig jaar hebben wij, op zondagochtenden mogen spreken, als gast van de VARA, soms als gast van de AVRO of de VPRO. Bij de nieuwe omroepwet vroegen wij een half uur zendtijd per week en dat vinden wij niet onredelijk, gezien het feit dat er gemiddeld 300.000 mensen naar ons luisteren. Wij kregen 10 minuten toegewezen maar door een aantal misverstanden was er nergens een plaats ingeruimd voor onze uitzending. Als er nu eens 40.000 leden van het Verbond geweest waren en b.v. 600.000 luisteraars, denkt u dat

DE BROCHURE

Uitdaging en Antwoord

De brochure bevat de inleidingen, die gehouden zijn tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond, door

dr. H. J. Roethof
prof. dr. J. C. Brandt Corstius
prof. dr. J. P. van Praag

U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving van f 1,75 op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

lijst van boeken en brochures

Verkrijgbaar bij
**humanistisch
verbond**
oudesgracht 152
utrecht
telefoon 030-10163
postgire 30.49.60

Op aanvraag gratis verkrijgbaar
Postbus 114 — Utrecht

wij ook zo afgescheept zouden zijn? Het domme getal, de organisatie zou gemaakt hebben dat niet mogelijk was geweest. En pas als het humanisme, door een organisatievorm, gezicht en handen heeft gekregen kan het beginnen met de werkelijke taken, die het voor zich ziet, de taak om de samenleving te humaniseren, te doordringen van het ernstig nemen van menselijke waarden, en de wereld een uitzicht te bieden om het leven zinvol te leven voor allen die gebukt gaan onder een besef van zinloosheid en onmacht, het verlamme gevoel, dat zij er toch niets aan kunnen veranderen. Het humanisme is een verontrustende zaak en tallozen willen niet verontrust worden. Zij lijken tevreden met een levenskijk, die verklaart, dat het vlees beter is dan de benen — een stelling die mij juist voorkomt maar wel mager — en die zeggen wat koop ik ervoor, zo gauw het gaat om iets dat boven de alledaagsheid uitkomt. Deze kleurlozen zijn ook de weerlozen, die een prooi zijn voor alle fanatieke dictators of dictatoriale machten, die zich zo menslievend aandienen en, dat is belangrijker, zij zijn karikaturen van werkelijke mensen. Humanisten zijn geen lieden die andere antwoorden geven op vragen van het geloof, zij trachten antwoorden te geven op andere vragen. Het humanisme stelt het menszijn aan de orde. Ik citeer een paar zinnen uit een congresinleiding van de voorzitter professor Van Praag: „Omdat de on-menselijkheid in de wereld niet alleen een kwestie is van techniek, en economie, en politiek en bewapening maar ook van het ontbreken van een richtlijn voor menswaardig leven en samenleven. Zo'n richtlijn kunnen humanisten ook niet zomaar te voorschijn toveren, maar zij hebben de overtuiging dat het

besef van op ons zelf en op elkaar aangewezen te zijn daarvoor een beginpunt is. Het komt er maar op aan of we de levenswil en de levensmoed, het zelfbewustzijn en de medemenselijkheid, die daarvoor nodig zijn kunnen wekken.

Dan kan de humanistische idee van menselijke zelfverwerkelijking in verbondenheid een richtsnoer verschaffen voor onze plaatsbepaling in een chaotische werkelijkheid, een richtsnoer, dat ons leven een inhoud verleent, die de moeite waard is en zijn zin in zichzelf draagt”. Tot zover de inleiding.

Die grootse taak kan pas aangevat worden als die verfoeilijke organisatie uitgroeit en als allen, die na de verontrusting weten dat zij humanist zijn, het niet laten bij een incidenteel geuite sympathie, als er over ons gelopen wordt, maar tot een mededragen van de verantwoordelijkheid komen voor een idee in de wereld, dat zo oud is als er mensen vrij over het bestaan gedacht hebben, maar dat verwerkelijk zal kunnen worden als het macht heeft. Dat is de idee van menselijkheid, van rede, van activiteit en creativiteit van de menselijke geest.

H. BONGER

vogelkreet

Met korte tussenpozen dringt een kreet
Door 't open venster, roepend vreugd noch leed.
Een vogel trekt hoog door de stille nacht.
Zijn roep, over het zwarte land, sterft zacht,
Zoals voor duizend jaar een roep verstierf,
Wanneer een vogel in het najaar zwierf
En naar der mensen onbekende streken, hoog
Door 't zwarte land, in stille nachten vloog.

En 't schijnt, dat ergens het verleden bleef
En eeuwig blijft en dat, waar ik nu leef,
Een droom is slechts, een wisselend beeld,
dat zacht

Verglijdt onder een stille hoge nacht,
Een nacht, waardoor een vogel trekt, die weet
De duur der pozen tussen kreet en kreet
Gelijk voor duizend jaar. En onverstaan
Zal deze roep door duizend eeuwen gaan.

W. Verwey

Nederlands dichter, 1903—1954

Kalender 1967

De kalender 1967 van het
Humanistisch Verbond
is verschenen.

Deze is wederom in
2-kleurendruk uitgevoerd.

De prijs is

f 3.00

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 3,— op post-
rekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Ver-
bond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1967.

Mode

Toen ik onlangs na een vermoeiende dagtaak in de stedelijke autobous plaats nam om mij huiswaarts te begeven, vond ik daar een jongmens dat de aandacht trok door zijn uitzonderlijke kledij. Ook overigens zag hij er trouwens niet uit als de jongelui in de vrouwbladen die de confectiemagazijnen in (korte) tussenpozen in mijn brievenbus laten werpen. Hij had golvende en zijge kastanjebruine lokken die hem bevallig over de schouders vielen. Daaruit maakte ik op, dat hij zich tot het provotariaat rekende of althans tot een van de sekten daarvan. Zijn boord was van een ongemakkelijk, opstaand model. Het geleek nog het meest op de vadermoorders die deftige heren uit een voorbije periode plachten te dragen om te laten zien dat zij niet tot de eersten de besten behoorden, of juist wel. Maar de jongeman had vadermoorders van een slappe kreukelige stof. Het leek mij van een mooie symboliek. Hier stond een man die althans in overdrachtelijke zin graag de vaders met hun zeden en gewoonten zou vermoorden.

Daarbij droeg de knaap een mosterdkeurig vest, dat vrolijk was versierd met kleine, veelkleurige bloempjes. Zulke vesten schijnen te koop te zijn, hoewel niet in de winkels die ik van tijd tot tijd moet bezoeken, als mijn kledingvoorraad aanvulling behoeft. Zij zijn mij tenminste nooit te koop aangeboden.

Tot zover mocht de kledij van mijn medereiziger wel opzienbarend maar toch niet helemaal uitzonderlijk genoemd worden. Wij weten, dat wij op de kentering der tijden leven en dat met het innerlijk ook het uiterlijk van de mens aan het kenteren is.

De meeste aandacht trok echter 's mans broek. Die was van een makelij, die ik tot dan toe nog niet had gezien. De rechterpijp bestond aan de voorzijde uit een warme gordijnstof met een gewaagd modern patroon, terwijl de achterzijde was vervaardigd uit de stof, waarvan men winterjassen snijdt. De linkerpijp had de gordijnstof achter en de winterjas vóór.

Dit leidde mij tot de conclusie, dat de drager tot een bijzondere sekte behoorde, want het is algemeen bekend dat de ouderwetse, orthodoxe, provotariërs zich bij voorkeur in wit getinte broeken steken. En nu hoop ik maar, dat ik het nog beleven zal te zien welke richting de zegepalm zal wegdragen.

Laten wij een ogenblik aannemen, dat de jonkman uit de autobus een heraut van de nieuwe tijd zou blijken te zijn. In dat geval zal de veelkleurige pantalon over enige tijd de normale dracht van het nieuwe geslacht zijn. Maar het nieuwe geslacht blijft niet altijd nieuw, het is aan veroudering en slijtage onderhevig. Zal het met zijn jeugd ook zijn broek afwerpen? In letterlijke zin zeker niet, daartoe leent zich bij ons het klimaat niet. Maar ook anderszins is de kans groot, dat de aldus geklede jongeman zal volharden bij de veel- en grilligkleurige pantalon. Het meisje zijner keuze aanbidt hem immers inclusief die broek. Zij vindt die fraai staan en gedurfd en in later tijden zal zij iets

van haar held terugvinden die in overgordijnen was gekleed.

Hun kinderen zullen met verlangen uitzien naar de tijd, waarin zij net als vader een echte om-en-om-broek krijgen, het teken van de naderende volwassenheid. Ik moet mij er reeds nu op voorbereiden, dat mijn kleinzonen mij in het bejaardenhuis komen bezoeken in een kledij die daar wellicht enig opzien zal baren. Maar alles went. Neen, ik en mijn medebejaarden houden ons er waarschijnlijk nog verre van, zoals wij eerder oudere personen hebben gekend, die geen afstand konden doen van bottines met een elastisch tussenstuk, van fronten en van losse manchetten, die zij met een bestudeerd gebaar losjes terugschoven in de mouwen. Het is zelfs zeer wel denkbaar, dat mijn eigen kinderen er niet meer toe zullen komen, want voor hen was de grijze broek het teken van volwassenheid en zelfstandigheid. Zo ook kunnen wij ons grootmoeder slecht voorstellen in een minirokje, terwijl onze kleindochters in sleepjurken evenmin goed uit de verf komen. Als dit alles u onwaarschijnlijk mocht voorkomen, verzoek ik u een ogenblik mannen als Hooft of Vondel voor de geest te halen. Ziet gij hen? Welnu, trek hun dan in gedachte een grijs confectiecostuum aan met een visgraatje, denk daaronder een keurig wit overhemd met zelfbinder en zet hun een regenhoedje op. Gij zult met mij toegeven: het is géén gezicht. Voor Vondel en Hooft althans niet, gij en ik zouden ons aldus uitgedost zeer behaaglijk voelen. En via enkele tussenstations moet men toch aan onze zondagse pakken gewend zijn geraakt.

In mijn jonge jaren bewoonde ik een nogal roerige buurt in een stad die thans nog als lastig en opstandig bekend staat. In die buurt woonde een gezin, waarvan de vrouw en moeder het haar had afgeknipt tot halverwege de nek. Volgens de mannen, maar vooral de vrouwen uit onze straat was dit het duidelijkste teken, dat deze vrouw de beginselen der vrije liefde was toegestaan. Dat was smerig, maar het was althans een beginsel. Dat deze vrouw echter roken droeg die niet verder dan haar kuiten reikten stempelde haar in de ogen van onze vaders en moeders, die geen gelegenheid ongebruikt lieten om het gezag en de gevestigde orde te tarten, tot een veile deerne, waarover dan door de vaders weer anders gedacht werd dan door de moeders. Wat deze vrouw het meest kwalijk genomen werd was echter, dat zij haar schuldeloze kinderen er al even zedekwetsend liet bijlopen. Slechts ruim tien jaar later ging er in de straat een smalend gelach op, als er antieke tutten met lang haar en sleepjurken voorbij gingen.

Er komt een tijd in ieders leven, dat hij of zij zich om deze dingen niet meer zo druk maakt. Persoonlijk hel ik steeds meer over tot een eclectische kledingbeschouwing. Ik denk er bij voorbeeld hard over om een kalotje op te gaan zetten. Dat lijkt mij zo lekker warm.

H.H.

Humanistische Correspondentiekkring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)